

УДК 159.9

В.І. Алещенко

МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ПЕРІОД ПІДГОТОВКИ МИРОТВОРЧОГО КОНТИНГЕНТУ ДО УЧАСТІ У МИРОТВОРЧІЙ ОПЕРАЦІЇ

Постановка проблеми. У сучасних умовах трансформацій, які відбуваються в країнах африкано-азійського регіону великого значення набуває миротворча діяльність. Особливо гостро постають питання підготовки військовослужбовців Збройних Сил України до миротворчих операцій. Актуалізація питань морально-психологічного забезпечення (МПЗ) в період підготовки миротворчого контингенту до участі в миротворчій операції зумовлює необхідність проведення самостійного дослідження.

Морально-психологічне забезпечення міжнародних миротворчих операцій (спеціальних дій) – це комплекс соціально-політичних, міжнародно-правових, організаційних, воєнно-соціальних, гуманітарно-освітніх і соціально-психологічних заходів, спрямованих на формування та морально-психологічне злагодження миротворчого контингенту, його всебічну підготовку й участь в операціях (спеціальних діях) щодо підтримання та відновлення миру під егідою ООН, ОБСЄ та інших міжнародних організацій [1].

Його метою є формування та підтримка морально-психологічного стану особового складу, бойових та психологічних якостей, дисциплінованості та правопорядку, згуртованості військових колективів на рівні, необхідному для успішного виконання всіх визначених завдань. Морально-психологічне забезпечення здійснюється у тісній взаємодії з оперативним (бойовим), правовим, технічним, тиловим і медичним забезпеченням.

Метою дослідження є визначення особливостей та запропонування напрямів удосконалення морально-психологічного забезпечення в період підготовки миротворчого контингенту до участі в миротворчій операції.

Результати дослідження. Системою морально-психологічного забезпечення є сукупність функціонально пов'язаних засобів, технологій і методик впливу на свідомість і поведінку особового складу миротворчих підрозділів та персоналу, задоволення їх культурних та релігійних потреб, захист їх психологічних (психофізіологічних) властивостей, реабілітацію психотравмованих [2].

Морально-психологічне забезпечення миротворчої діяльності здійснюється безперервно на етапах підготовки та під час виконання миротворчих завдань.

Морально-психологічне забезпечення підготовки миротворчих підрозділів та персоналу містить:

- морально-психологічну підготовку особового складу до виконання самостійних, пов'язаних з ризиком для життя завдань в іноземній державі, переважно у відриві від основних сил військової частини;
- формування психологічної готовності за необхідності вступити в бій;
- морально-психологічний супровід життєдіяльності та військової дисципліни.

Морально-психологічне забезпечення підготовки військовослужбовців у складі миротворчих підрозділів Збройних Сил України має свої особливості. Ці особливості полягають у такому:

- виконання обов'язків у складі миротворчого контингенту пов'язане з реальним ризиком для життя та здоров'я військовослужбовців, який викликаний веденням бойових дій та несприятливими епідемічними та кліматичними умовами в районах виконання завдань;

- підрозділи формуються на обмежений термін (від 6 місяців до 1 року) і в період ротації практично оновлюються повністю;
- комплектування особового складу на посади солдат і сержантів здійснюється за контрактом;
- географічна віддаленість регіонів зумовлює автономність при виконанні поставлених завдань та обмеженість інформаційного забезпечення;
- наявність складних воєнно-політичних, етнічних, криміногенних, релігійних умов у регіонах виконання завдань;
- необхідність суворо дотримуватись норм міжнародного гуманітарного права в умовах жорсткого контролю гуманітарних інституцій і засобів масової інформації.

Наведена вище негативна ситуація зумовлюється не тільки об'єктивними чинниками, до яких можна віднести стислість термінів формування та підготовки бригади, новизну завдань та відсутність необхідного досвіду, але й недосконалістю організаційно-штатної структури органів МПЗ миротворчих контингентів.

Наприклад, замість посади заступника командира бригади з виховної роботи в миротворчому підрозділі з підпорядкованим йому відповідним відділенням спочатку було введено посаду начальника відділення з роботи з особовим складом – заступника начальника штабу, в обов'язки якого входили переважно функції кадрової роботи, не пов'язані з морально-психологічним забезпеченням. Це спричинило втрату вертикалі організації та управління процесом морально-психологічного забезпечення під час підготовки та виконання миротворчих завдань з відповідними негативними наслідками.

На сьогодні комплектування та підготовка особового складу миротворчих підрозділів здійснюється у точній відповідності до вимог керівних документів [3; 4], також були внесені зміни до організаційно-штатної структури миротворчих контингентів, а саме:

- ❖ були введені посади заступників командирів з виховної роботи – начальників відділів (відділень) з підпорядкованими їм відповідними відділами (відділеннями);
- ❖ у відділеннях з виховної роботи механізованих батальйонів було підвищено штатно-посадову категорію офіцерів-психологів.
- ❖ враховуючи складність умов та покладених на миротворчі підрозділи завдань уперше в історії миротворчої діяльності Міністром оборони України було прийнято рішення щодо введення посад офіцерів з питань релігії, передбачена можливість їх заміни службовцями.

Абсолютна доцільність цього рішення, яке створило можливість задоволення духовних потреб військовослужбовців, була доведена практикою. Так, у складі трьох військових частин (6 омбр, 7 омбр та 81 ТГ) плідно виконували обов'язки офіцерів з питань релігії священнослужителі Української православної церкви Київського та Московського патріархату. Були побудовані та обладнані каплички на українських базах миротворчого контингенту в Республіці Ірак, у пункті постійної дислокації миротворчого контингенту (3 оіб) у Лівані.

З метою морально-психологічного забезпечення значна увага на етапі підготовки приділяється покращенню інформаційного забезпечення особового складу.

Зокрема до штату українського миротворчого контингенту в Республіці Ірак було введено редакційно-видавничу групу газети „Миротворець”. Були створені можливості використання мережі Інтернет для суспільно-політичного інформування щодо обставини в Україні та світі. Організована взаємодія з місцевими органами влади в місцях формування контингентів щодо надання шефської допомоги під час підготовки особового складу до виконання завдань за призначенням.

Крім того, було організовано взаємодію з Одеським арабським культурним

центром щодо роз'яснення військовослужбовцям історії ісламу, традицій та звичаїв арабського населення, правил поведінки в громадських місцях, видання рекламних буклетів арабського культурного центру з метою висвітлення можливості плідної співпраці, що в подальшому може сприяти налагодженню дружніх стосунків з місцевим населенням, написанню українсько-арабських словників-розмовників.

Постійно організовується проведення профілактичних бесід представниками Червоного Хреста та Півмісяця з особовим складом кандидатів до включення до складу миротворчих контингентів.

Для кожного контингенту розробляється військова символіка (нарукавні та пам'ятні нагрудні знаки миротворчих підрозділів), виготовляються презентаційні буклети й вимпели.

Організовується забезпечення необхідними технічними засобами виховання та пропаганди, канцелярським приладдям та презентаційними сувенірами, доводиться до особового складу зміст воєнно-політичної обстановки в районі виконання завдань за призначенням, покладених на підрозділи завдань та умов їх виконання, налаштовування військовослужбовців та їх рідних на ситуацію, загрозову для життя і здоров'я, проводяться заходи щодо психологічної адаптації військовослужбовців до кліматичних умов на території виконання завдань за призначенням.

У системі гуманітарної підготовки та інформаційного забезпечення проводиться комплекс занять з теоретичної підготовки військовослужбовців на яких вивчаються:

- ❖ загальна характеристика держави призначення, історія державності, воєнно-політична ситуація;
- ❖ традиції, звичаї місцевого населення, норми, особливості поведінки та спілкування;
- ❖ особливості релігійної обстановки, її вплив на виконання завдань миротворчим контингентом;
- ❖ кліматичні й екологічні особливості обстановки, їх вплив та врахування в роботі з метою збереження життя та здоров'я військовослужбовців;
- ❖ зона відповідальності миротворчого контингенту, географічна та природно-кліматична характеристика та соціально-економічна ситуація;
- ❖ завдання щодо виключення ризиків для життя, збереження здоров'я військовослужбовців із урахуванням набутого досвіду виконання миротворчих завдань;
- ❖ соціальні та правові гарантії військовослужбовців миротворчих контингентів і членів їх сімей.

Усі зазначені заходи були практично запроваджені при формуванні та підготовці всіх миротворчих контингентів.

Соціально-правове забезпечення підготовки до виконання миротворчих завдань передбачає роз'яснення військовослужбовцям, які беруть участь у миротворчих операціях, їхнім родинам встановлених законами України соціальних гарантій, а також механізму та порядку отримання компенсаційних і страхових сум.

В оперативних командуваннях, армійських корпусах, обласних військових комісаріатах визначено посадових осіб, які безпосередньо відповідають за вирішення соціальних питань. Повіdomляються номери телефонів, за якими члени родин воїнів-миротворців можуть звертатися з метою отримання інформації щодо проходження служби їхніми синами чи чоловіками.

Запроваджений комплекс заходів, відповідно до перерахованих напрямів МПЗ, створив умови й можливість підвищення ефективності всієї системи морально-психологічного забезпечення миротворчого контингенту. Певним кількісним відображенням цього є показники стану військової дисципліни.

Крім того, зменшилася кількість випадків травмування та загибелі військовослуж-

жовців із суб'єктивних причин, тобто в результаті особистої необережності, порушення правил поведінки зі зброєю та особистої безпеки.

Висновки: Отже, під час формування, підготовки, відправки миротворчого контингенту з військовослужбовцями проводиться така робота:

1. Здійснюється професійно-психологічний та психофізіологічний відбір кандидатів, вивчається мотивація військовослужбовців до участі у діяльності миротворчого контингенту.

2. Складаються соціально-демографічні картки особового складу миротворчих підрозділів.

3. Проводиться робота з роз'яснення особовому складу заходів безпеки та відпрацювання практичних дій щодо запобігання загроз його життю і здоров'ю.

4. Здійснюється спеціальна та цільова психологічна підготовка особового складу миротворчого контингенту.

5. Проводиться коригування складу підрозділів (персоналу, що обслуговує техніку та екіпажів) з урахуванням психологічної сумісності.

6. Здійснюється моніторинг морально-психологічного стану особового складу, проводиться його коригування.

7. Особовому складу повідомляються та роз'яснюються норми міжнародного гуманітарного права, інші законодавчі та нормативно-правові акти, які визначають права, обов'язки та гарантії миротворців.

8. У системі гуманітарної підготовки вивчаються культура, національні та релігійні традиції, звичаї, норми поведінки та особливості спілкування з місцевим населенням району призначення.

9. Організовується навчання особового складу необхідному лексичному мінімуму.

10. Повідомляються умови та особливості виконання завдань миротворчим контингентом, соціальні пільги та гарантії.

11. У взаємодії з органами державної влади, місцевого самоврядування, ЗМІ, політичними та громадськими організаціями проводиться інформаційно-роз'яснювальна робота, забезпечується суспільна підтримка миротворців, формування їх позитивного іміджу.

12. Організовується урочиста церемонія відправки миротворчого контингенту.

Отже, повне і якісне проведення заходів морально-психологічного забезпечення на етапі підготовки до виконання миротворчих завдань відіграє важливу роль і безпосередньо впливає на виконання покладених завдань в зоні відповідальності миротворчого контингенту.

Список літератури: 1. *Алещенко В.І.* Психологічне забезпечення миротворчої діяльності військовослужбовців Збройних Сил України: Монографія. – Харків: ХУПС, 2008. – 342 с. 2. *Алещенко В.І.* Психологічна реабілітація військовослужбовців з постстресовими психічними розладами: Навч. посіб. [Текст] / В.І. Алещенко, О.Ф.Хміляр. –Харків, ХУПС. – 2005. – 84 с. 3. Тематичний збірник: Миротворча діяльність Збройних Сил України та досвід застосування їх підрозділів в операціях багатонаціональних сил зі створення умов стабільності та безпеки в Республіці Ірак [Текст]. – К.: ННДЦ ОТ України, 2005. – 251 с. 4. Тимчасова інструкція про підготовку миротворчих контингентів і миротворчого персоналу Збройних Сил України для участі в міжнародних миротворчих операціях [Текст]. – К., 2002. – 16 с.

Bibliography (transliterated): 1. Alewenko V.I. Psihologichne zabezpechennja mirotvorchoї dijal'nosti vijs'kovoslužhbovciv Zbrojnih Sil Ukraїni: Monografija. – Harkiv: HUPS, 2008. – 342 s. 2. Alewenko V.I. Psihologichna rehabilitacija vijs'kovoslužhbovciv z poststresovimi

psihichnimi rozladami: Navch. posib. [Tekst] / V.I.Alewenko, O.F.Hmiljar. –Harkiv, HUPS. – 2005. – 84 s. 3. Tematicnij zbirnik: Mirotvorcha dijal'nist' Zbrojnih Sil Ukraïni ta dosvid zastosuvannja ih pidrozdiliv v operacijah bagatonacional'nih sil zi stvorennja umov stabil'nosti ta bezpeki v Respublici Irak [Tekst]. – K.: NNDC OT Ukraïni, 2005. – 251 s. 4. Timchasova instrukcija pro pidgotovku mirotvorchih kontingentiv i mirotvorchogo personalu Zbrojnih Sil Ukraïni dlja uchasti v mizhnarodnih mirotvorchih operacijah [Tekst]. – K., 2002. – 16 s.

В.И. Алещенко

МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ В ПЕРИОД ПОДГОТОВКИ МИРОТВОРЧЕСКОГО КОНТИНГЕНТА К УЧАСТИЮ В МИРОТВОРЧЕСКОЙ ОПЕРАЦИИ

Предложенный автором материал статьи посвящен проблеме морально-психологического обеспечения миротворцев. Статья представляет собой короткий анализ проблемы относительно отечественных и зарубежных исследований. В ней раскрываются цель и результаты данной проблемы. Проведенный анализ позволил определить пути и направления подготовки миротворческого контингента к участию в миротворческой операции..

Ключевые слова: психическая адаптация, стрессогенные факторы, миротворческая деятельность.

V. Aleshenko

MORAL AND PSYCHOLOGICAL SUPPORT DURING PREPARATION OF PEACEKEEPING CONTINGENT TO TAKING PART IN PEACEKEEPING MISSIONS

The material which is proposed by the authors of the article discusses moral and psychological support of peacekeepers. The article represents the short analysis of the problem made by the scientist of our country and foreign countries. The aim and the results of the researches are presented in the article. The analysis has given us opportunity to define the ways and syllabas of preparing peacekeepers to peacekeeping missions.

Key words: moral and psychological support, stressors, peacekeeping missions

Стаття надійшла до редакційної колегії 10.03.2011